

МОРФОЛОГІЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ РИСИ РЕАЛЬНОЇ ТОПОПОЕТОНИМІЇ (НА ПРИКЛАДІ «THE CHRONICLES OF NARNIA» К. С. ЛЬЮЇСА)

Статтю присвячено дослідженню формальних особливостей мовного функціонування власних назв на позначення географічних об'єктів у циклі повістей «The Chronicles of Narnia» К. С. Льюїса. Проаналізовано етимологію, подано структурно-семантичну характеристику реальних топопоетонімів, визначено їхнє місце у формуванні онімного стилю письма автора. Запропоновано їхній опис у лінгвокультурному аспекті.

Ключові слова: топопоетонім, поетонімія, реальна власна назва, етимологія, морфологічні риси, лінгвокультурологія.

Юлія Глюдзык. МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ И ФУНКЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫЕ ЧЕРТЫ РЕАЛЬНОЙ ТОПОПОЭТОНИМИИ (НА ПРИМЕРЕ «THE CHRONICLES OF NARNIA» К. С. ЛЬЮИСА)

Статья посвящена исследованию формальных особенностей языкового функционирования имен для обозначения географических объектов в цикле повестей «The Chronicles of Narnia» К. С. Льюиса. Проанализирована их этимология, представлена структурно-семантическая характеристика реальных топопоэтонимов и определено их место в формировании онимного стиля письма автора. Засвидетельствовано их описание в лингвокультурном аспекте.

Ключевые слова: топопоэтоним, поэтонимия, реальное имя собственное, этимология, морфологические черты, лингвокультурология.

Yuliia Hliudzyk. MORPHOLOGICAL, FUNCTIONAL AND CULTURAL FEATURES OF REAL TOPOPOETONYMY (ON THE EXAMPLE OF «THE CHRONICLES OF NARNIA» BY C. S. LEWIS)

The article is dedicated to the study of formal and cultural features of proper names linguistic functioning (on the example of topopoetonyms in «The Chronicles of Narnia» by C. S. Lewis). The etymology of real topopoetonyms has been analysed, their structural and semantic characteristics have been provided. The role of these naming units in the formation of the author's style of writing has been determined, their analysis from the point of view of culture has been suggested.

Key words: topopoetonym, poetonymy, real proper name, etymology, morphological features, lingvoculturology.

У сучасній лінгвістиці активно розвивається наукове опрацювання особливостей організації ономастичного простору окремих художніх творів. Зростання зацікавлення власними назвами пояснюється тим, що їх вибір, використання та внутрішня форма належать до стрижневих елементів творчості письменника, а численні іменні новації виступають яскравою ознакою його стилю письма. У літературному творі власне ім'я функціонує як важливий та органічний елемент його стилістичної системи, виконуючи активну роль у створенні загальної образності твору. Структура власної назви, її походження, варіативність представлення та характерні особливості дають підстави говорити про індивідуальний онімний стиль письменника. Саме поетоніми є тим вагомим елементом авторських мовних засобів, що дає змогу об'єктивно оцінити авторське бачення тексту, дійсності та ідейно-смисловий рівень твору.

Дослідження функціонування та мовних особливостей різних типів власних назв на рівні художніх творів є плідним полем сучасних поетонімастичних досліджень. Сучасні розвідки у вказаному напрямі представлені фундаментальними працями таких вітчизняних лінгвістів, як О. Ю. Карпенко [3], Є. С. Отіна [13], аналізом іменних утворень різних літературних жанрів та письменників у роботах О. Д. Петренко [5], Т. І. Крупеньової [4] та

інших. Трагування власних назв у художньому творі знайшло своє відображення і в дослідженнях зарубіжних науковців (П. Ван Інвагена [9], Р. Квашите [7]). Наукові доробки, присвячені онімному простору, спрямовані на вивчення вмотивованості вибору автором реальних онімних утворень для введення у художній твір та аналіз їхньої природи (Л. О. Белей [1], О. Р. Сколоздра [6], В. Р. Маурер [8]). Розгляд їхньої власне реальної частини передбачає аналіз походження, змістового наповнення, структурних рис та культурної складової цих усталених власних назв, що і визначає актуальність нашого дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше здійснено комплексний опис реальних іменних утворень на позначення географічних об'єктів циклу «The Chronicles of Narnia» К. С. Льюїса. Запропоновано розгорнутий структурний та етимологічний аналіз цих одиниць, що ілюструє їхні стилістично-виражальні можливості. Визначено, що усі власні назви письменника зумовлені сюжетом. Саме поетоніми передають світосприйняття К. С. Льюїса, допомагають досягнути закладений ним культурний підтекст та виступають вагомим елементом лінгвістики тексту.

Метою статті є висвітлення структурно-етимологічних рис реальних власних назв на позначення географічних об'єктів та їхній аналіз у культурному аспекті. Ілюстративним матеріалом обрано фентезійний цикл повістей «The Chronicles of Narnia» К. С. Льюїса. Об'єктом аналізу слугували власні назви на позначення простору (топопоетоніми), відібрані автором з реальної онімії. Предметом вивчення є їхні морфологічні особливості та закладені в них культурні відомовсті.

Поділ усіх поетонімів циклу на онімний простір (реальні власні назви) та поетонімосферу (індивідуально-авторські утворення) [2, с. 68] слугує основним критерієм аналізу власних назв досліджуваного матеріалу. Однак, таке розрізнення є тільки технічним інструментом поділу Льюїсових іменувань, позаяк одиниці реального онімного простору функціонують у творі на рівні з одиницями поетонімосфери і також виступають художніми номінаціями, що дає нам можливість називати їх реальними поетонімами. Група реальних топопоетонімів кількісно представлена 16 поетонімами, які семантично репрезентовані наступними підкласами: суверопоетоніми (назви країн, 1 приклад), астіопоетоніми (назви міст, 3 поетоніми), інсулопоетоніми (назви островів, 1 власна назва), гідропоетоніми (назви океанів та морів наявних у творі, 2 топопоетоніми), ойкопоетоніми (назви будівель, 3 приклади) та інші семантично розрізнені топопоетоніми (6 власних назв). До неї відносимо власні назви узвичаєного типу, структурно варіативні, з численними складовими типами та широкою етимологією, що виступають вагомою рисою авторського ідіолекту.

Характерно, що уся реальна топопоетонімія досліджуваного циклу повістей не була запозичена письменником із інших мов, а цілеспрямовано представлена у типовій англійській формі. Особливостями представлення назв географічних об'єктів реального світу у Льюїсовій інтерпретації є їхня наближеність до мовного функціонування реальної топонімії сучасної англійської. Проявляється вона у нормативному вживанні артиклів із власними назвами на позначення географічних об'єктів у сучасній англійській мові та, у більшості випадків, прозорою етимологією для англійських читачів. Типовими способами словотвору цих поетонімів є складання основ, метафорична пропріалізація, метонімічна пропріалізація та форма імен-словосполучень. Щоправда, К. С. Льюїс ніяк їх не видозмінює і кожен із цих реальних топопоетонімів у тій самій формі фігурує в англійських бібліографічних джерелах.

Найбільш частотним топопоетонімом цього типу є двокомпонентний суверопоетонім *England* (38 випадків вживання). У повістях ця власна назва усталено вживається у називному відмінку та без артикля, що відповідає правилам англійської морфології. Семантика та етимологія цього реального іменування переплітаються і дозволяють трактувати його як «the land of the Angles» [14]. Письменник також послуговується у творі сучасним інваріантом цього значення. Ця власна назва, переважно, є нейтральною за

значенням у повістях та фігурує як джерело додаткових відомостей про персонажів реального світу, як своєрідний культурний фон, на якому вони повинні розвиватись.

Характерно, що в матеріалі нашої розвідки зустрічаються і реальні астіопоетоніми: **Bristol**, **London** і **Norfolk**, що, на противагу топопоетонімам на позначення казкових міст, виступають теж тільки культурним фоном, тлом, тим середовищем, у якому розгортаються описані події реального світу, та виконують інформативну функцію. Ця група є також нечисельною, характеризується простими формами та спільним типом творення – семантичною пропріалізацією. Топопоетонім **Bristol** (1 приклад) походить від староанглійського *Brycgstow* – «assembly place by a bridge» [14], з фінальним «l» наприкінці слів, які закінчуються на голосний, що є фонетичною особливістю мови місцевості. Ендонім **London** (19 одиниць) утворено від латинського *Londinium*, що значить «a place belonging to a man named Londinos» [там само]. Двічі К. С. Льюїс використовує і реальну власну назву **Norfolk** зі значенням «a territory of the Northern people (of the East Angles)» [там само]. Варто відзначити, що спільною рисою цих топопоетонімів є метонімічна основа, тобто перенесення назви на основі асоціації або взаємозв'язку.

На противагу попереднім, етимологічно прозорі реальні гідропоетоніми **the Pacific** та **the South Sea**, що зустрічаються в повістях по одному разу, утворені з безонімних основ у результаті простої семантичної пропріалізації. Звертається автор до звичних читачам культурно реальних власних назв цих семантичних підтипів з метою локалізації подій як контраст до переважаючого нарнійського топонімічного простору творів: «*Many years ago in that world, in a deep sea of that world which is called the South Sea, a shipload of pirates were driven by storm on an island*» [10, с.416], «*One was the mouth of a cave opening into the glaring green and blue of an island in the Pacific, where all the Telmarines would find themselves the moment they were through the Door*» [там само, с. 418]. Залучення до твору культурно універсальних, знайомих поетонімів наближає читачів до описуваних героїв, уможливило віртуальне перевтілення в них.

Реальний інсулопоетонім **the Isle of Wight** утворено за формою імен-словосполучень та походить від латинського *vectis* – «place of the division» [14]. Вживання артиклів, як у випадку з гідропоетонімами, так і з назвою на позначення острівної території, відповідає правилам нормативної граматики англійської мови. Цей інсулопоетонім є ремінісценцією на земний світ і має у творі те саме призначення, що й реальні суверопоетоніми та астіопоетоніми: інформує читачів про географічне оточення персонажів.

Впадає в око і доволі велика кількість реальних ойконімів, як на такий нечисельний семантичний клас: **Buckingham Palace** (1 приклад), **Houses of Parliament** (1 випадок вживання), **St. Paul's** (2 рази). Усі три власні назви є структурно розрізненими, однак репрезентують значення присвійності за різними граматичними моделями: *Houses of Parliament* – іменник у множині + *of* + іменник, *Buckingham Palace* – іменник + іменник, *St. Paul's* – (традиційне скорочення прикметника *saint*) іменник + *апостроф* + *формант -s*. Таке розмаїття поетонімних форм на позначення одного граматичного явища можна вважати особливою рисою реальної ойконімії досліджуваного циклу повістей. Ці власні назви іменуть архітектурні шедеври та культурні надбання британців. Усіх їх, без винятку, письменник вплітає в сюжетну канву творів як культурний фон, вияв національної культури для більш реалістичного зображення подій та кращого розуміння описуваного: «*At the present moment, as far as he could see, she might be blasting Buckingham Palace or the Houses of Parliament*» [11, с. 52], «*It was a huge, single arch that spanned the gorge from cliff-top to cliff-top; and the crown of that arch was as high above the cliff-tops as the dome of St Paul's is above the street*» [12, с. 588]. Ці назви слугують елементом світовідтворення, алюзією з реальним світом, що спрощують сприйняття твору та введені в твір автором з локалізуючою метою.

Вплетення в текст твору К. С. Льюїсом реальних топонімів **Europe** (3 випадки вживання), **Dorsetshire**, **Cambridge**, **Arctic** (два приклади кожного) і поодинокі випадки вживання **Trafalgar Square**, **Somerset** є теж важливим при аналізі особливостей ідіолекту автора. Ці семантично різні топопоетонімні одиниці введені у твір у своїй усталеній реальній

формі і також не видозмінюються, ані структурно, ані етимологічно, ані функціонально під впливом контекстуально наближеної їм індивідуально-авторської поетонімії. Це – своєрідні опорні поетонімні акценти, що виконують алюзивну функцію та виступають з'єднувальним мостом з культурно близьким реальним світом та способом протиставлення уявному, нарнійському.

Можна підсумувати, що близькі до свого реального вживання Льюїсові топопоетоніми узвичаєного типу мають широку гаму притаманних тільки їм рис : вони варіюються за структурою, видами словотвору, граматичними особливостями вживання артиклів та формами утворення присвійного відмінку. Всі власні назви цього класу є географічно близькими англomовним читачам, культурно наближеними та мають інформативне призначення у творі. Така палітра відмінностей доводить важливість аналізу реальної топопоетонімії зі сторінок повістей при формуванні цілісної картини як нарнійського поетонамастикону зокрема, так й ідіолекту письменника загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей Л. О. Нова українська літературно-художня антропонімія : проблеми теорії та історії / Л. О. Белей. – Ужгород, 2002. – 176 с.
2. Калинин В. М. Поэтика онима : монография / В. М. Калинин. – Донецк : Юго-Восток, 1999. – 408 с.
3. Карпенко О. Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження / О. Ю. Карпенко // Записки з ономастики = Opera in onomastica : збірник наукових праць / ред. кол. : О. Ю. Карпенко (відп. ред.) [та ін.]. – Одеса, 2000. – Вип. 4. – С. 68–74.
4. Крупеньова Т. І. Ономастика драматичних творів Лесі Українки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т. І. Крупеньова. – Одеса, 2001. – 20 с.
5. Петренко О. Д. Ономастика дитячих творів Роалда Дала : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. Д. Петренко. – Одеса, 2006. – 17 с.
6. Сколоздра О. Р. Онімна та апелятивна номінація осіб і малій прозі Івана Франка : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : [спец.] 10.02.01 «Українська мова» / Сколоздра Олеся Романівна ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Л., 2009. – 18 с.
7. Kvašytė R. Proper Names in the Lithuanian Translation of Yann Martel's Life of Pi [Electronic resource] / R. Kvašytė. – Available from : http://yorkspace.library.yorku.ca/xmlui/bitstream/handle/10315/3998/icos23_618.pdf?sequence=1.
8. Maurer W. R. Trends in Literary Scholarship German Onomastics : An Overview / W. R. Maurer // The German Quarterly, 1983. – Vol. 56. – No. 1. – P. 89-105.
9. Van Inwagen P. Creatures of Fiction / P. Van Inwagen // American Philosophical Quarterly. – Bowling Green, 1977. – Vol. 14. – № 4. – P. 299–308.
10. Lewis C. S. Prince Caspian // The Chronicles of Narnia / C. S. Lewis. – London : HarperCollins Publishers, 2010. – P. 311–418.
11. Lewis C. S. The Magician's Nephew // The Chronicles of Narnia / C. S. Lewis. – London : HarperCollins Publishers, 2010. – P. 7–106.
12. Lewis C. S. The Silver Chair // The Chronicles of Narnia / C. S. Lewis. – London : HarperCollins Publishers, 2010. – P. 543–664.
13. Отин Е. С. Словарь коннотативных собственных имен / Е. С. Отин. – Донецк : Юго-Восток, Лтд, 2004. – 412 с.
14. Online Etymology Dictionary [Electronic resource]. – Available from : <http://www.etymonline.com>.

Стаття надійшла до редакції 06.11.2017 р.